

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

ונתנה תוקף קדושת היום – הנהגות רביה"ק מרן זיע"א בימי הדין.

לוקט ונערך מקונטרס "דקדוקי מצוות".

5. היה אומר רק "לשנה טובה תכתב ותחתם", ולא היה אומר את הנוסח הארוך הרגיל בפי הבריות שתכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים, רק היה אומר הלשון הנמצא ברמ"א (א"ח תקפ"ב, ט') ונוהגין לומר לשנה טובה תכתב, והביא המשנ"ב (שם, כ"ה) מהמג"א שיאמר גם ותחתם, לפי שנכון שיחזיקו לצדיק שנחתם לאלתר לחיים, ולא הזכיר בדבריו אמירת לאלתר. [וראה בביאור הגר"א (שם) שמיאן באמירת ותחתם בליל ר"ה. אמנם בחיי אדם (כלל קכ"ט, ה') כתב לומר תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים].

...

ה. טבל פתו בדבש⁶ מליל ראש השנה ועד שמחת תורה⁷.

6. כמו שכתב המשנ"ב בשם המג"א (תקפ"ג, ג') ויש נוהגין לטבל המוציא בדבש, [ובליקוטי מהרי"ח הביא רמז נאה לזה, ממה שנאמר בשיר של ר"ה "ויאכילהו מחלב חיטה" היינו פרוסת הפת, "ומצור דבש אשביעך" היינו שמטבילו בדבש]. וטבל רבינו פתו בדבש ג' פעמים, כמו שנוהגים כשמטבלין הפת במלח. ובימים אלו לא היו מביאים לשולחן מלח כלל.

7. ושמחת תורה בכלל, אף שהושענא רבה כבר הוי זמן החיתום, [ויש רבים נוהגין שבשמחת תורה חוזרין לטבול במלח, שענין הטיבול בדבש הוא לסימן שיהא שנה טובה ומתוקה, וזה שייך עד יום הושע"ר שהוא יום החיתום]. וכן נהג אביו הקה"י, ראה בספר ארחות רבינו (ח"ב עמ' קע"ג).

ודבר מעניין שמעתי, שמרנא הרב מבריסק צוק"ל היה ג"כ טובל פתו בדבש מראש השנה ועד הושענא רבה, אלא שלא היה עושה כן סמוך לברכת המוציא לפני אכילת הפת, אלא היה מטבל פתו בדבש באמצע הסעודה, משום שחשש שכיון שטיבול זה אינו מעיקר הדין, אפשר שיהא כהפסק בין הברכה לאכילה.

ואף שבפשוטו יש בדבר חידוש גדול, דאחר שסו"ס טיבול זה מטעים את הדבש, מה לי אם הוא מעיקר הדין או שהוא רשות, הרי כל שהוא לצורך האכילה אין בו הפסק, וכ"ש כי האי שמטבל את המאכל עצמו.

מיהו לאחר העיון בהליכות מרן הגר"ז צוק"ל, נראה ביאור הדבר שכיון שהיתה פת נקיה שא"צ טיבול, באמת לא היה לו שום צורך ותועלת בזה, מלבד מה שנוהגין לעשות סימן טוב לשנה הבאה עלינו, וכיון שצורך הסימן אינו מענין האכילה כלל חשש בזה להפסק.

ובסעודת מלוה מלכה של מוצאי שמחת תורה, [כמו שהיה נוהג רבינו לאכול מלוה מלכה בכל מוצאי יו"ט], לפעמים אמר להביא דבש, ולפעמים אמר להביא מלח.

...

ו. היה מברך בופה"א על הסימנים הראויים לכך⁸, ואמר שאינם נחשבים כדברים הבאים מחמת הסעודה, כיון שאוכלם בתחילת הסעודה לסימנא טבא⁹.

א. בערב ר"ה אחר חצות היה נוהג לומר הפיוט "אחות קטנה"¹ הנדפס במחזורים.

1. המיוחס לרבינו אברהם החזן תלמיד הרמב"ן ז"ל. וכתב המטה אפרים (תקפ"א, נ"ז) שנוהגים לאמרו, ואף כשחל ראש השנה בשבת אומרים הפיוט הזה כדרך שאומרים שאר פיוטים. [ומלשון הפיוט הזה שגור בפי אינשי "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". וראה לשון דומה בתוס' (ב"ב פ"ח ב' ד"ה וקללם)]. וכן היה נוהג אביו הקה"י לומר פיוט זה אחר חצות, אחר שעלה מטבילתו במקוה.

...

ב. א' טעה וסיים האל הקדוש, וכשנזכר אמר המלך הקדוש, ונסתפק אם נזכר תוכ"ד. וא"ל רבינו לחזור לראש².

2. וביאר רבינו טעמו, לפי שאדם המתפלל שמונה עשרה ונסתפק באיזה ברכה עומד, כתב החיי אדם (כ"ד, כ"א) שימשיך לברך מהברכה שאינו מסופק עליה, אבל על כל הברכות המסופקות לא יחזור, שלא יפגע חלילה בברכה לבטלה. אבל אבא צוק"ל חלק עליו וסובר שיש לו לחזור מהברכה שמתחיל להסתפק עליה, משום שאם לא בירך אותה הברכה נמצא שדילג ברכה, וכל שאר ברכות השמונה עשרה שיברך יהיו לבטלה, [וראה מש"כ בהאי ענינא בספרו קהלות יעקב (ברכות סי' י"ז)]. ומרנא החזו"א צוק"ל הסכים עמו, ואמר לי: כך פסק אבא שלך.

ומעתה גם באופן שלפנינו, כיון שלפי הצד שחזר בו לאחר כדי דיבור, נמצא שלא תיקן בחזרתו את אמירת המלך הקדוש, ימצא שכל ברכותיו מכאן ואילך יהיו לבטלה, לכן יש לו לחזור לראש. [וכן השיב רבינו בתשו' שבסוף ספר אשי ישראל אות שס"ד].

...

ג. ליל ר"ה היה מזכיר לטובה בסוף תפילת שמונה עשרה, שמות כל צאצאיו חתניו וכלותיו³.

3. כדי להזכירם לטובה ביום הדין, ונזדרז להזכירם בתפילה הראשונה של ראש השנה שהיא ערבית של ליל ר"ה. ובשנים קודמות היה מזכירם גם בליל יוה"כ יום החתימה.

...

ד. כשהיה מברך את האנשים בברכת שנה טובה⁴ לא היה מזכיר לאלתר וכו'⁵.

4. וראוי לציין את גודל "כבוד התורה" שהיה מידי שנה בליל א' דר"ה, כשהיו באים להתברך לפנינו בברכת השנים מכל קצוות עיר בני ברק אלפים רבים, והיו עוברים לפנינו כשעתיים ויותר אחרי סיום תפילת ערבית בבית מדרשו.

8. והיה מזכיר לכולם לכוין בברכה זו על כל פירות האדמה שיאכלו, ובברכת בורא פרי העץ על כל פירות העץ שיאכלו. ובפירות עץ היה מברך על התמר תחילה, כי הוא קודם במין שבעה.

9. הנה המשנ"ב (תקפ"ג, ג) הזכיר לברך על התפוח אף שאוכלו אחר המוציא, ולא הזכיר כן לענין אכילת שאר הירקות המוזכרים בשו"ע שם. והדבר אומר דרשני. וכתב הכף החיים (שם, יד) שהירקות נחשבים כדברים הבאים מחמת הסעודה ולכן אין לברך עליהם בפה"א, וראה גם בשדי חמד (מערכת ראש השנה ב', ד').

והעידו שמרנא פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל חשש שמא אינם טעונים ברכה, ומשום כך היה לוקח דבר שאינו בא לעולם מחמת הסעודה כגון בננה, והיה מברך עליו בורא פה"א ומוציא בזה את שאר הירקות. וכ"כ מרנא פה"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל (חו"ש ר"ה ב', ב). ויש הנוהגים לבשל את הקרא עם סוכר, וממילא יש לברך עליו בפני עצמו כמו קומפוט.

...

ז. נטל ראש דג ואמר שנהיה לראש ולא לזנב¹⁰. וכשהיה אוכל דגים בסעודה אמר שנפרה ונרבה כדגים¹¹.

10. ובאכילת גזר היה אומר שירבו זכויותינו, כי באידיש גזר נקרא "מערין" שהוא לשון ריבוי. ולא היה אומר על הגזר שיגזרו גזירות טובות, כי המילה גזר נקבעה ע"י שלטון מרשיעי הדת. וכבר הקפיד אביו על כך.

והראוני בספר חשוני חמד (למון פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א, עמ"ס ר"ה י"ב ב') שכתב בשם רבינו, שאמירת יה"ר שירבו זכויותינו על אכילת הגזר היא רק להקורין לגזר מערי"ן, אבל אלו שאינם מדברים בלשון זה, אין טעם שיאמרו יהי רצון שירבו זכויותינו, שאצלם אין הגזר מזכיר ורומז לדבר זה, וכנראה מלשון המשנ"ב (תקפ"ג, א') שכתב, כל מדינה ומדינה כלשונה.

והביא רבינו כדמות ראייה לזה מדברי הגמ' (ברכות נ"ו ב') הרואה חתול בחלום, באתרא דקרו ליה "שונרא" נעשית לו שירה נאה, ובאתרא דקרו לה "שינרא" נעשה לו שינוי רע.

11. שהזכיר ענין א' על כל אכילה, ולא שני ענינים על אכילה א'. וראה דוגמא לדבר בגמ' (תענית ח' ב') ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר.

...

ח. היה אומר תהילים בימי ראש השנה שבת תשובה ויוה"כ אף בלילה¹².

12. אף שבכל השנה הקפיד טובא שלא לומר מקרא ותנ"ך משקיעת החמה עד חצות הלילה, [ראה מש"כ בזה בהנהגות תלמוד תורה], מ"מ בר"ה ויוה"כ לא הקפיד בזה. ונפיק מפי המשנ"ב (תרי"ט, ו') שאם עדיין לא הגיע זמן ק"ש בערב יוה"כ, יאמרו איזה מזמורי תהלים קודם ערבית. [ומ"מ זה בזמן ביה"ש שאינו ודאי לילה].

וראה בספר ארצות החיים (להרב מלבי"ם זצ"ל, א', ל"ו) שכתב להתיר לומר מקרא בלילה בשבת ויר"ט, לפי שיש להוכיח כן ממה שמבואר בגמ' (יומא י"ח ב') שהיו מקריין לכה"ג בליל יוה"כ פסוקי נ"ך, [ויל"ע אם מוכח שהיה קודם חצות, ואולי היו עושין כן רק כשנתמנם אחר חצות].

ורבינו נסתפק בזה והשתדל שלא לקרוא בלילה אף בשבת ויר"ט, [וכגון בליל שבועות שהיה קורא את התיקון רק לאחר חצות], ומ"מ בעת הצורך כגון לפעמים כשלא הספיק לקרוא שמות מבעו"י, היה קורא לפני תפילת ערבית והיה מעמיד שומר עליו שלא יטה.

...

ט. אמר לגבאי ביהכ"נ להעדיף ש"ץ מיוחד, מבעל תוקע מיוחד, כשא"א לו לשכור שניהם¹³.

13. נשאל זאת רבינו ע"י הגר"א מן שליט"א. והיינו ש"ץ המיוחד באישיותו ובהתעוררות הבאה על ידו. וביאר לו רבינו טעמא דמילתא, לפי שמצות תקיעת שופר עיקר מצותה היא מעשה התקיעה לחוד, וזה נשמע גם בתקיעת בעל תוקע רגיל, ואין בעל תוקע מיוחד באישיותו נחשב להידור בעיקר מצות התקיעה.

אבל בתפילה שעיקרה בלב, כמו שאמרו בגמ' (תענית ב', א') איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה, לכך ככל שבעל התפילה מיוחד יותר, מתקיים עיקר מעשה התפילה באופן משובח יותר, ועל כן אף שתפילה דרבנן ותקיעת שופר דאורייתא, ע"י בעל תפילה מיוחד עיקר התפילה משתבחת, משא"כ בבעל תוקע מיוחד. (דרך שיחה א', שע"ח).

גם י"ל בטעמו, לפי שדבר זה שצריך שיהיה ש"ץ הגון וכו' מבואר בפירוש בשו"ע (או"ח נ"ג, ד') וברמ"א (תקפ"א, א'), וראה גם בגמ' (תענית ט"ז, ב'), ובא"ר (נ"ג, ו') כתב דש"ץ בימים נוראים כדן ש"ץ בתענית, וראה בהג' חת"ס שעל גליון השו"ע (או"ח תקפ"א, א') מה שהביא מהיש"ש בזה. ואילו שיהא בעל תוקע מיוחד וכו' אינו מבואר בשו"ע, ואמנם שהמשנ"ב (תקפ"א, י"א) הזכיר דבר זה שראוי שיהא הש"ץ והתוקע בעלי תשובה גמורה, מ"מ לא הוזכר בשו"ע. ואף המשנ"ב הקדים את הש"ץ לבעל תוקע.

אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו.

רשכבה"ג מן הדרך אמונה זצוק"ל הורה לכוון באל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, על רשכבה"ג מן אילת השחר זצוק"ל, והנה כעת אחר שכבו המאורות רבותינו זיע"א, יש לנו לדעת כי דור דור ודורשינו, וכתב החזו"א: "השגחתו יתברך היא בכל דור ודור, על היחידים ששתלן בכל דור ודור, להורות חוקיו ומשפטיו לישראל, וכשהם מעמיקים בהלכה, הם בשעה זו כמלאכים ורוח ממרום שורה עליהם".

א"כ וודאי יש לנו להתעורר בימי הרחמים והסליחות באמירת שמע קולי ולזעוק בתחינה אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו, ולכוון על עיני העדה רשכבה"ג מן הגר"ד לנדו שליט"א, ורבינו מרן ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי בן הינדא מלכה שליט"א שנמצא במצב קשה וזקוק לרחמי שמיים מרובים, ולכוון שנזכה שימשיכו להאיר עיני כלל ישראל עוד רבות בשנים בתורה וביראה והדרכה בדרכי החיים מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא.

ברכת יש"כ לשלוחא דרבנן ר"ע ב"ב הרה"ג ר' אברהם רובינשטיין הי"ו והרב גדליה סילמן על סיועם לגליון.

ובסיום השנה זה המקום לאחל ברכת השנים ולומר שאיננו כפויי טובה ולהודות בחזם על כל פועלם האדיר בעמל ובמסירות למען כלל העיבור.